

УДК: 37.032

Фалько Н.М., Кобильник Л.М.

ПРОБЛЕМА СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Постановка проблеми. У сучасній психології не існує загальноприйнятої думки щодо феномена особистості. Відповідно немає і якогось єдиного універсального, домінуючого підходу. На даній стадії розвитку психології особистості співіснують різні альтернативні теорії, які описують особистість як інтегроване ціле й пояснюють відмінності між людьми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. М.М. Дружинін виділяє сім основних напрямків (теорій) у дослідженні особистості: психодинамічну, аналітичну, гуманістичну, когнітивну, поведінкову, діяльнісну й диспозиційну.

А.К.Дусавицький у якості головних структурних компонентів особистості виділяє інтерес, ідеал і характер, що відбивають три основні сфери психіки: мотиваційно-потребову, свідомості й поведінки. Зміст цих понять автор розглядає в контексті робіт представників київської філософської школи (В.І.Шинкарука, В.П. Іванова А.І.Яценко), філософських і психологічних робіт Б.Г.Ананьєва, Е.В.Ільєнкова, В.Н.М'ясищева, А.Н.Леонтьєва, С.Л.Рубінштейна.

Л. Хьєл і Д. Зиглер вважають, що сучасна теорія особистості повинна намагатися розкрити шість основних тем або питань, які становлять концептуальну область теорії особистості й розкривають зміст теорії й кордони її застосування. Такими темами є структура особистості, мотивація, розвиток особистості, психопатологія, психічне здоров'я й зміна особистості за допомогою терапевтичного впливу.

Діяльнісний підхід (А.Н.Леонтьєв, Л.Н.Собчик) розглядає

особистість як свідомого суб'єкта, який займає певне положення в суспільстві й виконує соціально корисну суспільну роль. Таким чином, у діяльнісному підході існує чотирьохкомпонентна модель особистості, яка у якості основних структурних блоків містить у собі спрямованість, здібності, характер і самоконтроль. Всі блоки особистості діють взаємозалежно й утворюють системні, цілісні властивості, основне місце серед яких належить екзистенційно-битовим властивостям особистості. Вони пов'язані із цілісним уявленням особистості про себе (самооцінка), про своє "Я", про зміст буття, про відповідальність, про своє призначення .

Особливий інтерес представляє блок спрямованості. Так, А.Н.Собчик, розглядає спрямованість особистості, згідно з теорією "провідних тенденцій". Відповідно до неї цілісний образ особистості включає у себе емоційну сферу, індивідуальний стиль пізнавальної діяльності, тип міжособистісної поведінки, силу й спрямованість мотивації. Порівняльний аналіз психодіагностичних показників, отриманих при послідовному вивченні різних рівнів самосвідомості, виявляє зону внутрішнього конфлікту, рівень саморозуміння й здатність індивіда до саморегуляції.

Особливе значення в контексті аналізу розвитку особистості здобуває поняття життєвого шляху людини (Б.Г.Ананьєв, Н.А.Логинова, С.Л.Рубінштейн).

Е. Еріксон аналізуючи різноманітні проблеми юнацького віку, робить акцент на самовизначенні особистості, на її активній життєвій позиції. Розвиток особистості людини не може бути по своїй природі переважно "реактивним", обумовленим винятково зовнішнім впливом. Пошук ідентичності спонукає людину до знаходження відповідей на найбільш доленосні питання її життя. Використовуючи пропонувані суспільством моделі й зразки поведінки, молоді люди самостійно вибирають свій варіант самовизначення.

Мета дослідження. Сучасне життя характеризується підвищенням нервово-психічного навантаження, специфічних стресів і фрустрацій. Все це загрожує психічному здоров'ю особистості. Питання про психологічне здоров'я особистості підіймається фахівцями багатьох галузей знань про людину: медиками, психологами, педагогами та ін. Як правило, термін “психологічне здоров'я” у подібних дискусіях зводиться до термінів “психічне здоров'я”, “соматичне здоров'я”, “моральне здоров'я” і ін. У результаті чого відбувається зсув акцентів або в одну, або в іншу сторону. Взаємозв'язок психічного здоров'я, характерологічних особливостей, рівня соціальної адаптивності й конфліктності не викликає сумнівів. При цьому, на наш погляд, недостатньо уваги приділяється впливу власних уявлень особистості про саму себе, якою вона себе бачить, будує, формує. Самооцінка й рівень домагань як елементи “Я-концепції”, безумовно, впливають на безпосередню поведінку індивіда, його стратегію й тактику в різних ситуаціях, оцінку результатів і інтерпретацію, а, отже, і на рівень психологічного здоров'я.

Результати дослідження та їх обговорення. Поняття особистості, безсумнівно, ширше таких понять, як “соціальна роль”, “позиція”, “модель фахівця”. У цьому плані доречно згадати класифікацію “соціальних характерів” Є.Фромма, як результату взаємодії індивіда із соціумом, який здійснює на особистість формуючий вплив, нерідко виступаючи як своєрідний пресинг, у відношенні якого людина, або проявляє відому автономність, або залежність.

У літературі термін “модель” найчастіше трактується як образ, аналог або опис якого-небудь процесу. Це поняття є ємним і різноманітним. Учені називають різні параметри моделі фахівця, ступеня впливу умов і факторів на її формування. Розрізняють модель фахівця й модель підготовки фахівця, моделі навчальної й пізнавальної діяльності по оволодінню професією, форми зв'язку з виробництвом, кваліфікаційні

характеристики фахівця. Як об'єкти дослідження часто виділяються способи визначення моделі фахівця.

Постійні зміни, які відбуваються у суспільстві, непередбачені ситуації, наростаючий обсяг інформації, непередбачуваність, ускладнення відносин між людьми, у самім суспільстві диктують необхідність вирішення проблеми формування особистості, яка вміє жити в цих умовах. У зв'язку із цим необхідно й доцільно інтерпретувати модель фахівця як гнучку з певним набором ключових компетенцій особистості, здатну успішно адаптуватися до умов, що постійно змінюються життєдіяльності. Сьогодні можна говорити про складну концепцію компетенції, що починає відігравати істотну роль у вирішенні питань професійної освіти й становлення сучасного типу особистості. Поняття компетенція визначається як сукупність знань, умінь і навичок, які необхідні для виконання конкретної діяльності. У цьому випадку вміння розглядаються як здатність і готовність ефективно застосовувати знання на практиці, у конкретній ситуації, у професійній діяльності, обумовленої вимогами посади.

Висновки. На наш погляд, еволюція професій і спеціальностей сьогодні, зміст реальних робіт і ситуацій припускають необхідність придбання випускником вузу комплексу інваріантних ключових компетенцій, які дозволять особистості бути постійно затребуваною на ринку праці. При характеристиці ключових компетенцій важливим є також облік п'яти основних потенціалів, якими повинна володіти особистість і на базі чого вибудовується формування ключових компетенцій. Це пізнавальний, моральний, творчий, комунікативний і естетичний потенціали, які задають спрямованість процесу розвитку особистості. У позначеній проблемі важливим є аналіз розбіжностей між існуючими й очікуваними компетенціями. У зв'язку із цим зростає значимість діагностичних процедур або комплексної діагностики індивідуально-професійного потенціалу абітурієнтів і факторів, які

впливають на підготовку фахівця, так і тих, на які можна впливати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Психология личности: словарь-справочник / Под ред. П.П. Горностая, Т.М. Титаренко. – К.: “Рута”, 2001. – 320 с.
2. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания / Б.Г. Ананьев. – СПб.: Питер, 2001. – 307 с.
3. Асмолов А.Г. Личность как предмет психологического исследования / А.Г.Асмолов. – М.: МГУ, 1984. – 105 с.
4. Дусавицкий А.К. Развитие личности в учебной деятельности / А.К.Дусавицкий. – М.: Дом педагогики, 1996. – 208 с.

АНОТАЦІЯ

Фалько Н.М., Кобильник Л.М. Проблема становлення особистості в сучасних умовах. У статті розглядаються основні проблеми становлення особистості в сучасних умовах. Окреслюються напрямки вивчення особистості та її структурних компонентів, розвитку особистості та її спрямованості.

Ключові слова. *Особистість, теорія особистості, модель особистості психічне здоров'я особистості, класифікація соціальних характерів, компетенція, потенціал особистості.*

АННОТАЦИЯ

Фалько Н.Н., Кобыльник Л.Н. Проблема становления личности в современных условиях. В статье рассматриваются основные проблемы становления личности в современных условиях. Определяются направления изучения личности и ее структурных компонентов, развития личности и ее направленности.

Ключевые слова. *Личность, теория личности, модель личности, психическое здоровье личности, классификация социальных характеров, компетенция, потенциал личности.*

SUMMARY

Falko N., Kobylnik L. The problem of the personality formation under modern conditions. The article considers the basic problems of the personality formation under modern conditions. Directions of the study of personality and its structural components, development of personality and its orientation are determined in the article.

Key words. *Personality, theory of personality, a model of personality, psychical health of personality, classification of social characters, competence, potential of personality.*